

בענין חזקת האם מהני לבת

לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה וי"ל דלא אמר אוקי תרי בהדי תרי אלא בתרומה דרבנן ותרי ותרי ספיקא דרבנן ובהא לא החמירו אבל ביוחסין דאיכא איסורא דאורייתא החמירו ואסורה היא מדרבנן.

ז. חדושי הרמב"ן שם

אילימא דתרי אמרי אשתבאי ותרי אמרי לא אשתבאי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני. קשיא ליה לרש"י ז"ל ונוקי תרי לבהדי תרי ונוקי ינאי בחזקת אבהתיה, וניחא ליה הני מילי באמו דהוה לה חזקה דכשרות אבל ינאי לית ליה חזקה דכשרות שהרי מעידין על לידתו בפסלות, והך סברא דהכא אליבא דרבי אלעזר דאמר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה דבתה לית לה חזקה דכשרות, אבל רבי יוחנן הא אמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה וע"כ משום דחזקת כשרות דאמה מהניא אברתה, דאי ליכא חזקה דכשרות אף על גב דשמא הוא לא מהימנא.

ח. תלמוד בבלי כתובות כו.

רבי יהודה אומר: אין מעלין לכהונה על פי עד אחד וכו'. רשב"ג היינו רבי אליעזר! וכי תימא ערער חד איכא בינייהו, דרבי אליעזר סבר: ערער חד, ורשב"ג סבר: ערער תרי, האמר רבי יוחנן: דברי הכל אין ערער פחות משנים! אלא הכא במאי עסקינן - דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא, ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתינייה, ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואסקיניה, ואתו בי תרי ואמרי בן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתינייה, ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא, ודכולי עלמא - מצטרפין לעדות, והכא במיחש לזילותא דבי דינא קמיפלגי, תנא קמא סבר: כיון דאחתינייה לא מסקינן ליה, חיישינן לזילותא דבי דינא; ורשב"ג סבר: אנן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה, ולזילותא דבי דינא לא חיישינן.

ט. תוספות שם

אנן אחתינן ליה אנן מסקינן ליה - פי' בקונטרס אף על גב דתרי ותרי נינהו אוקי תרי להדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה וקשה לר"י דבפרק האומר בקדושין (דף סו. ושם) קאמר גבי ינאי היכי דמי אילימא דתרי אמרי אשתבאי ותרי אמרי לא אשתבאי מאי חזית דסמכת אהני פירוש אהני דאמרו לא אשתבאי סמוך אהני ואמאי קאמר ויבוקש הדבר ולא נמצא והתם פי' בקונטרס דלא אמרי' אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דהא לא באו להעיד על אמו אלא על ינאי ולו לא היה חזקת כשרות ואין נראה לר"י דחזקת האם מהניא גם לינאי כדמשמע הכא ואמרינן נמי לעיל בפ"ק (דף יג. ושם) לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה ואפילו מאן דפסל בבתה היינו משום דמעלה עשו גבי זנות וכו' ונראה לר"י דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומדרבנן החמירו דלא מוקמינן לה אחזקה והכא בתרומה דרבנן הקילו.

י. תוספות בבא בתרא לב.

אנן מסקינן ליה - דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דמוחזק לן דאביו כהן הוא ותימה דאמרינן בפרק האומר בקדושין (דף סו.) גבי ינאי המלך ויבוקש ולא נמצא היכי דמי אילימא דתרי אמרי אשתבאי ותרי אמרי לא אשתבאי תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואמאי לא נמצא והשתא מאי קא פריך אדרבה אית לן למימר אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה ואוקי ינאי

א. תלמוד בבלי כתובות יג:

א"ר יוחנן: לדברי המכשיר בה - מכשיר בבתה, לדברי הפוסל בה - פוסל בבתה; ורבי אלעזר אומר: לדברי המכשיר בה - פוסל בבתה. אמר רבה: מ"ט דר"א? בשלמא איהי אית לה חזקה דכשרות, בתה לית לה חזקה דכשרות.

ב. חדושי הריטב"א שם

מ"ט דר' אלעזר. פי' דאילו ר' יוחנן אית ליה טעמא תריצא שלא לחלוק דין הבת מדין האם. בתה לית לה חזקה דכשרות. פי' אבל ר' יוחנן סבר דחזקה דאמה מהניא לבתה.

ג. רא"ה שם

ואפילו לר' יוחנן דאמר [לקמן יג, ב] לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה כולה משום חזקה דגופה, דאע"ג דבתה לית לה חזקה דכשרות, קסבר ר' יוחנן דכיון דמכשרת בה לא סגיא דלאו בבתה דעובר ירך אמו הוא וחד גופא הוא.

ד. תלמוד בבלי קידושין סו.

דתינא: מעשה בינאי המלך שהלך לכוחלית שבמדבר וכיבש שם ששים כרכים, ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה, וקרא לכל חכמי ישראל. אמר להם: אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש, אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו, והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו. והיה שם אחד איש לץ לב רע ובליעל ואלעזר בן פועירה שמו, ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך: ינאי המלך, לבם של פרושים עליך! ומה אעשה? הקם להם בציץ שבין עיניך, הקים להם בציץ שבין עיניו. היה שם זקן אחד ויהודה בן גדידיה שמו, ויאמר יהודה בן גדידיה לינאי המלך: ינאי המלך, רב לך כתר מלכות, הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן! שהיו אומרים: אמו נשבת במודיעים, ויבוקש הדבר ולא נמצא וכו' היכי דמי? אילימא דבי תרי אמרי אשתבאי ובי תרי אמרי לא אשתבאי, מאי חזית דסמכת אהני? סמוך אהני!

ה. רש"י שם

סמוך אהני - דאמרי אשתבאי והיכי קאמר ולא מצאו ואי אמרת אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא אחזקתה ה"מ אי היא קמן והיתה באה לב"ד להתירה אבל בנה זה הנדון אין לו חזקה דכשרות שהרי מעידים על תחילת לידתו בפסול.

ו. תוספות שם

מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני - דאשתבאי והיכי קאמר גמרא ולא נמצא הקשה בקונט' אדרבה אוקי תרי בהדי תרי ואוקי אם ינאי בחזקת כשרות כדאמרינן גבי כהן בפרק [האשה שנתארמלה] (כתובות דף כו:) ותירץ ה"מ אי הואי איהי קמן והיתה באה לב"ד להתירה דהתם אית לה חזקה דכשרות אבל בנה זה הנדון לפנינו אין לו חזקת כשרות שהרי מעידים על תחילת לידתו בפסול שאומרים שאמו נשבת קודם שנולד וא"ת מ"מ תיהני ליה חזקה דאימיה שהיתה בחזקת כשרות דהא אמרינן בפרק קמא דכתובות (דף יג.)

יד. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק טו הלכה יט

אשת איש שהיתה מעוברת ואמרה עובר זה אינו מבעלי אינה נאמנת לפסלו, והרי הבן בחזקת כשרות, שלא האמינה תורה אלא האב, אמר האב אינו בני או שהיה בעלה במדינת הים הרי זה בחזקת ממזר, ואם אמרה מעכו"ם ועבד נתעברתי הרי הולד כשר, שאין הבעל יכול להכחישה בדבריה, ואין העובר משתתה במעי אמו יתר על שנים עשר חדש.

טו. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק טו הלכה יד

פנויה שזנתה ואמרה בן זה בן פלוני הוא, אם אותו פלוני כשר הרי הבן כשר ואינה נאמנת להיות זה בנו של פלוני, ויראה לי שחוששין לדבריה ויהיה הבן אסור בקרובות אותו פלוני מספק, ואם אותו פלוני ממזר אינה נאמנת להיות הבן ממזר ודאי על פיה כמו שביארנו אלא יהיה ספק ממזר.

טז. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק טו

יא. פנויה שנתעברה מזנות אמרו לה מהו העובר הזה או הילוד הזה אם אמרה בן כשר הוא ולישראל נבעלתי הרי זו נאמנת והבן כשר, ואף ע"פ שרוב העיר שזנתה בה פסולים.
יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה או שהיתה חרשת או אלמת או שוטה או שאמרה לפלוני הממזר נבעלתי או לפלוני הנתין אפילו אותו פלוני מודה שהוא ממנו הרי זה הילוד ספק ממזר, כשם שזינתה עם זה שהודה לה כך זינתה עם אחר וזה הוא הנקרא שתוקי שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו ודאי.

יז. מגיד משנה שם

ומ"ש ואם לא נבדקה אמו וכו' זה מבואר דכל שלא נבדקה אמו הרי הוא שתוקי והשתוקי מבואר שם בגמרא שהוא ספק ממזר וכן אמרו בירושלמי בפ"ק יש שתוקי בשותקת או במדברת ואומרת איני יודעת. ומ"ש רבינו שאפילו היא אומרת לפלוני הממזר נבעלתי הוא מפני שאין האשה נאמנת בפסול אלא האב בלבד כמו שיתבאר ואף על פי שנאמנת להכשיר והיה נראה שכ"ש לפסול לא היא דלהכשיר דבר תורה אין אנו צריכין לה דהא מדינא לא הוי אלא ספק ממזר וספק ממזר מן התורה מותר גמור לבא בקהל אלא דרבנן גזרו עליהן והאמינוה בשל דבריהם אבל לפסול כיון דמדאורייתא מותר לבא בקהל ואסור בממזרת ודאית ואם היו מאמינים אותה ומתירין אותו בממזרת ודאית היו מקילין בשל תורה ולא נתנה תורה נאמנות אלא לבא ואפילו לבא בחלקו חכמים אלא דקיימא לן כרבי יהודה דאמר יכיר יכירנו לאחרים וכמו שיתבאר בסמוך כנ"ל טעם הענין.

יח. תלמוד בבלי קידושין עד.

אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי. מאי בדוקי? אילימא שבדוקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי - נאמנת, כמאן? כרבן גמליאל, תנינא חדא זימנא! דתנן: היתה מעוברת, ואמרו לה מה טיבו של עובר זה? אמרה להם מאיש פלוני וכהן הוא, רבן גמליאל ור' אליעזר אומרים: נאמנת, ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חיינין; ואמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל! חדא להכשיר בה, וחדא להכשיר בבתה. הניחא למאן דאמר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה, אלא למ"ד לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה, אבא שאול מאי אתא לאשמועינן? דאבא שאול עדיפא מדרבן גמליאל, דאי מהתם, ה"א התם דרוב כשרין אצלה, אבל היכא דרוב פסולין אצלה - אימא לא, צריכא. אמר רבא: הלכה כאבא שאול.

אחזקת אמו דלא אישתבאי ופירש התם בקונט' דחזקת האם לא מהניא להכשיר את ינאי לפי שאין עדים באין לפסול את האם לכהונה אלא להעיד על ינאי ואין נראה לר"י דלמה לא יועיל חזקת האם לבן הואיל ואינו יכול להיות שתהא האם כשרה אם לא יהיה הבן כשר ועוד דהכא אף על גב דעל הבן מעידים לפסלו מהניא ליה חזקת האב להכשירו ונראה לר"י דהיינו טעמא משום דמסקינן בפ' ד' אחין (יבמות דף לא. ושם ד"ה תרי) דכל תרי ותרי הויא ספיקא דרבנן והאם נמי הוי ספיקא דרבנן ולהכי פריך התם סמוך אהני דנהי דמדאורייתא אמרי' אוקי תרי בהדי תרי ואוקי איתתא אחזקה מ"מ מדרבנן יש לפוסלה והכא לענין תרומה דרבנן הקילו להתירו בה בתרי ותרי ולאוקמיה אחזקה.

יא. תוספות כתובות כט.

ועל הכותית - פירש בקונטרס דקסבר כותים גירי אריות הן וישנן בלאו דלא תתחתן וזהו לפי שיטתו כדסלקא דעתין מעיקרא בהערל (יבמות דף עו. ושם) דבנכרותן אית להו איסור חתנות ומה שפי' דקסבר כותים גירי אריות הן ל"נ לרבינו יצחק בן רבינו מאיר דא"כ עובדת כוכבים היא ועובדת כוכבים אין לה קנס כדפריך בפ"ק (לעיל יא.) יהבינן לה קנס ואזלה ואכלה בנכריותה ועוד דבגמרא מוקי מתני' כר"מ ור"מ אית ליה דגירי אמת הן וכו' וא"ת אם כן מאי קמ"ל פשיטא דיש לה קנס דישראלית גמורה היא וי"ל דס"ד דלא יהבינן לה קנס שלא יטמעו בהן וא"ת למ"ד בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עו.) דפסול כותים משום דעבד ושפחה נטמעו בהן אמאי יש לה קנס נימא לה אייתי ראייה דלאו שפחה את ושקילי לשמואל דאמר (ב"ק דף מו:) אין הולכין בממון אחר הרוב ואפילו לרב אי דאזיל איהו גבה ה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ויש לומר דכל אחת מוקמינן לה אחזקת אבהתא שהיו כותים אף על גב דלענין פסול לא מוקמינן לה אחזקתה לענין קנס מוקמינן להו שלא יהא חוטא נשכר.

יב. ר"ן (על הרי"ף) כתובות ט.

ובמקצת נסחי הלכות כתוב ועוד ראייה מהא דגרסינן בקדושין בפרק האומר לחברו (דף סו א) ה"ד אילימא דתרי אמרי אישתבאי ותרי אמרי לא אישתבאי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני כלומר דהוה ליה ינאי המלך ספק חלל שמעינן מינה דלא מוקמינן ליה אחזקת כהונה כדהוה מעיקרא ע"כ ורש"י ז"ל אינו סובר כן שהקשה שם בפרק האומר עלה דההיא אמאי לא אמרינן נוקי תרי לבהדי תרי ונוקי ינאי בחזקת אבהתיה ותירץ דהני מילי באמו דה"ל חזקה דכשרות אבל ינאי לית ליה חזקה דכשרות שהרי מעידין על לידתו בפסלות ע"כ וכי תימא הא קיימא לן כרבי יוחנן דאמר לעיל בפ"ק (דף יג ב) דלדברי המכשיר בה מכשיר בבתה **אלמא חזקה דאמה מהניא אף לבתה** ואפשר דאימיה דינאי יצא עליה קול קודם לידתו של ינאי שנשבת והוחזק הקול בב"ד.

יג. שולחן ערוך יורה דעה קי סעיף ו

בעלי חיים ושאר דברים החשובים שנתערבו בהיתר, שאינם בטלים אפי' באלף, אפי' אם פירש אחד מן הרוב אחר שנוודע התערבות, אסור. והוא שהפרישו במתכוין, אבל אם פירש ממילא, שרי. הגה: וכו' ואם נתערבה תרנגולת טריפה בכשרות, ונמצא ביצה ביניהם, הביצה מותרת אף על גב דהתרנגולים חשובים ולא מתבטלין, לגבי ביצה אזלינן בתר רובא (ארוך כלל כ"ו).

יט. ר"ן (על הרי"ף) קידושין ל:

וכתב הר"ם במז"ל בפרק ט"ו מהל' אסורי ביאה שאע"פ שהיא נאמנת להכשיר אינה נאמנת לפסול לומר ממזר הוא ומשמע דטעמא דלהכשיר היינו טעמא דמהימנא משום דמדאורייתא נמי כשר דדבר תורה [דף עג א] שתוקי כשר אבל לפסלו ולהתירו במזרת לא כדאשכחן [בבכור] דהימניה רחמנא מדכתיב יכיר אבל לדידה לא הימנה ואף על גב דחיה נאמנת כדאיתא בגמ' [דף עג ב] שאני התם לפי שהוחזק כאן ממזר דמייירי בארבע נשים שילדו בבית אחת אשת כהן ולוי ונתין וממזר וגלוי מלתא בעלמא הוא דמגליא והיינו דבגמ' לא אמרינן בודקין את אמו אי אמרה לכשר נבעלתי או לפסול נבעלתי אלא אמרינן דאי אמרה לכשר נבעלתי בלחוד מהימנה:

כ. תלמוד בבלי קידושין עג.

אלו הן שתוקי - כל שמכיר. אמר רבא: דבר תורה שתוקי כשר; מאי טעמא? רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין אצלה, ואי אזלי אינהו לגבה - כל דפריש מרובא פריש, מאי אמרת? דילמא אזלה איהי לגבייהו, הוה ליה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, והתורה אמרה: לא יבא ממזר - ממזר ודאי הוא דלא יבא, הא ממזר ספק יבא, בקהל ודאי הוא דלא יבא, הא בקהל ספק יבא, ומה טעם אמרו שתוקי פסול? גזירה שמא ישא אחותו מאביו. אלא מעתה, שתוקי שתוקית לא ישא, שמא ישא אחותו מאביו! כל כי הני מזנו ואזלי? בת שתוקית לא ישא, שמא ישא אחותו מאביו! אלא לא שכיחא, ה"נ לא שכיחא! אלא, מעלה עשו ביוחסין.

כא. חדושי הריטב"א שם

אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר וכו'. עד והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה'. תימה למה לי קרא דהא איכא תרי ספיקי ספק אזלא אינהי לגבייהו דהוה מחצה על מחצה והוי ספיקא, ואידך דאזלו אינהו לגבה ואיכא רוב כשרים וכל ספק ספיקא לקולא אפילו באיסורא דאורייתא, ואיכא למימר דאין הכי נמי, ותלמודא רבותא נקט דאפילו חזינן ודאי דאזלא אינהי לגבייהו וליכא אלא חד ספיקא אפילו הכי הולד כשר משום קרא דלא יבא ממזר, וקרא נמי לא איצטריך אלא להכי, אי נמי לעיר שהיא מחצה על מחצה, אי נמי לאסופי, אבל לשתוקי דאיכא ספק ספיקא לא צריך קרא דמדינא שרי.

כב. חדושי הרשב"א שם

מאי אמרת דלמא אזלא אינהי לגבייהו והו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כו' איכא למידק אכתי דרובא נינהו דאי אזלי לגבה ה"ל רובא ואי אזלא אינהי לגבייהו ה"ל מחצה על מחצה נמצא הרוב להכשיר, וי"ל דלרווחא דמלתא קאמר דאפי' ליכא אלא קבוע התורה אמרה ספק ממזר יבא.

כג. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יח הלכה יג

פנויה שראוה שנבעלה לאחד והלך לו, ואמרו לה מי הוא זה שבא עליך ואמרה אדם כשר הרי זו נאמנת, ולא עוד אלא אפילו ראוה מעוברת ואמרו לה ממי נתעברת ואמרה מאדם כשר הרי זו נאמנת ותהיה מותרת לכהן.

כד. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יח הלכה טו

ראוה שנבעלה בעיר או נתעברה בעיר אפילו לא היה שוכן שם אלא עכו"ם אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן שכל הקבוע כמחצה על מחצה הוא, ואם נשאת לא תצא הואיל והיא אומרת לכשר נבעלתי.

כה. רש"י כתובות יג:

לא שתוקי וכשר - כלומר שתוקי הוא במקצת שאם כהן היה הבוועל והעובר יהיה זכר משתקין אותו מדין כהונה כדלקמן אבל כשר הוא ליוחסין שאם נקבה היא תינשא לכהונה ואם זכר הוא בתו ואלמנתו כשרות לכהונה.

כו. תוספות הרא"ש שם

לדברי המכשיר בה פוסל בבתה. האי דלא קאמר פוסל בזרעה משום דלא שייך פסול בבנה אם לישא כהנת לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים ואם לפסול אשה בביאתו לא מיפסלא משום דאוקי איתתא אחזקתה כי היכי דמכשיר באם מטעם חזקה מכשיר נמי אם בא הבן על האשה מטעם חזקה.

כז. רא"ה שם יד.

ולעיל [יג:]: דפסלי' בבתה דוקא באיסור כהונה, והכי נמי מוכח מדשמואל דאמר במס' קידושין [עג:]: ארוסה שעוברת הולד בדוקי לומר שבודקין את אמו, ואם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת והולד כשר, ומשמע דלהכשירו לכתחילה איירי, דלמעבד עובדא קאמר.

כח. רא"ש כתובות פרק א סימן יח

והא דאמר דנאמן לאוסרה עליו היינו במכחישתו ואומרת שבתולה היתה או בשותקת אבל אם אמרה אמת שפתחה פתוח ונאנסה תחתיו. באשת ישראל נאמנת ומותרת לו מפני שהיא טוענת טענת ברי והוא טוען טענת שמא שאינו יודע אם באונס אם ברצון וברי ושמא ברי עדיף מצאתי כתוב זה בשם ה"ר יונה ז"ל וטעו תלמידיו לכותבו בשמו כי לא אמרה מעולם דכיון דליכא אלא חד ספיקא אזלינן לחומרא ובדיבורה לא מהימנא דהא אמרינן לקמן (דף יג א) דקי"ל כר"נ דלא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף אפי' היכא דהברי הוא טוב והשמא הוא גרוע כ"ש הכא דהברי גרוע שיודעת שאינו יכול להכחישה וכו' ומיהו נראה לי לקיים דבריהם מההיא דהיתה מעוברת לקמן (דף יג א) דאלימ ליה לרשב"ג ברי ומכשיר העובר ואף על גב דלית ליה חזקת כשרות ואפילו ברוב פסולין וכן בההיא דמשאירסתני נאנסתי אף על גב דחזקת ממון מסייעא לרוב דרצון אפי"ה אלימ ליה ברי ומהימנא:

כט. חדושי הריטב"א בבא בתרא לב.

ורשב"ג סבר אנן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן. וא"ת ואכתי היכי מסקינן ליה דהא תרי ותרי נינהו, תירץ רש"י ז"ל דאוקי תרי להדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה דסליק אפומא דעד קמא, ואינו נכון שאותה חזקה נתבטלה כשהוכחש אותו העד, ועוד דא"כ היכי פריך רב אשי אפילו בתרי נמי הא איצטריך למיתני שבאו בפיו, וליכא למימר דפריך דליתני בחמשה עדים עד אחד מעיקרא והדר תרי ותרי, שאין זה טעם לרבות בעדים, לכך פירש ר"י ז"ל אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקת אבהתיה, ובכי הא דין הוא דמהני ליה חזקת האב כי חזקה הוא דלא הוה עבר ונסיב בן גרושה ובן חלוצה.